

КОНТРОЛЬ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛАКОФАРБОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У статті розглядаються основні аспекти організації контролю витрат на лакофарбових підприємствах, зокрема непрямих. Визначається особливість введення бюджетування на підприємстві.

В статье рассматриваются основные аспекты организации контроля затрат на лакокрасочных предприятиях, в частности косвенных. Определяется особенность введения бюджетирования на предприятии.

The article reviews the main aspects of control costs for paint companies, including indirect, is determined by the introduction of budgeting feature in the enterprise.

Ключові слова: витрати, внутрішній контроль, внутрішньогосподарський контроль, бюджет витрат.

Витрати виробництва мають велике значення в конкуренції підприємств-виробників лакофарбової продукції на зовнішньому та внутрішньому ринках. Минули ті благословенні часи, коли ці підприємства тільки виготовляли продукції. Раніше завжди встановлювався план виробництва (планова економіка), і ніхто не задумувався над реалізацією виготовленої продукції. Не зважали на рівень витрат виробництва та показник собівартості продукції.

На сьогодні ситуація інша – ринкова економіка. Кожне підприємство, перед тим як виготовити певну лакофарбову продукцію, аналізує ситуацію на ринку лакофарбових продукції, проводить аналіз цін підприємств-конкурентів, а тоді вже приймає рішення виробництво того чи іншого виду продукції.

Досить важко сьогодні конкурувати на ринку лакофарбової продукції, нова категорія виробників – підприємства з іноземними інвестиціями. Вони оснащені сучасними технологіями, сучасним виробничим обладнанням, мають власну добре підготовлену торговельну мережу. Тепер підприємствам необхідно боротись не тільки за кращу якість продукції, а також впроваджувати заходи зі зниження витрат на виробництво лакофарбової продукції.

Дослідження показало, що основним аспектом у витратах виробництва є управління витратами та контроль за витратами виробництва. Для керівництва підприємств-виробників все більшого значення набуває контроль за витратами виробництва, а не їх облік, який стає основним методом досягнення належного рівня рентабельності виробництва.

Значення контролю зростає за рахунок ринкових перетворень та суцільної конкуренції, що відбувається сьогодні. Для виробничого підприємства зовнішнє середовище з часом стає все агресивнішим та складнішим. Щоб успішно конкурувати в таких умовах необхідно розробляти свою стратегію управління, втілювати її в практику діяльності підприємства, своєчасно коригувати та планувати виробничу діяльність. Ефективність планування розглядається через призму оцінки фактичного виконання виробничих планів підприємства, що забезпечується внутрішнім контролем.

У підходах до визначення поняття «контроль» ніколи не існувало єдиних підходів. У літературних джерелах його розглядають як принципи або як метод і форму, або як вид діяльності.

На даний час чинна система контролю недосконала. Питання вдосконалення контролю було і залишається у центрі уваги вчених-економістів. Різні аспекти цієї проблеми розглядалися у працях А.Аксененка, П.Безруких, І.Белобжецького, М.Білухи, Ф.Бутинця, Б.Валуєва, Н.Ветвицької, З.Гуцайлюка, В.Дерія, В.Єрофєєвої, В.Івашкевича, М.Корінько, М.Кужельного, В.Мурашко, В.Палія, Я.Соколова, Б.Усача, М.Чумаченка, В.Шевчук, А.Шпиґа та інших. Слід зазначити, що більшість авторів основну увагу приділяли питанням розробки методичних прийомів і способів таких видів контролю як ревізія і відомчий контроль, тобто зовнішнього контролю підприємства. Про це свідчать результати аналізу стану контролю на підприємствах лакофарбової промисловості, де практично не розроблена система внутрішнього або, іншими словами, економічного контролю.

Контроль (від фр. Controle – список, який ведеться у двох примірниках) означає перевірку виконання тих або інших господарських рішень з метою встановлення їхньої законності та економічної доцільності. Єдиного визначення поняття контролю не існує. Так, М.Т.Білуха під контролем розуміє систему спостережень та перевірки відповідності функціонування управлінського об'єкта прийнятим рішенням, які визначають результати управлінських дій на управлінський об'єкт та відхилення, допущені в процесі виконання рішень [2, с.4]. Й.С.Мацкевічюс вважає, що контроль є невід'ємною частиною системи управління, яка дає змогу приймати оптимальні управлінські рішення [4, с.5]. Ч.Т.Хонґрен, Дж.Фостер трактують контроль як дію, яка допомагає виконанню запланованих рішень і надає оцінки, які забезпечують зворотній зв'язок [8, с.8]. В.П.Суйц вважає, що контроль «оцінюється більш за все з системою спостереження і перевірки будь-чого, тобто в основі контролю лежить спостереження з метою перевірки, суттю контролю є перевірка».

І.А.Белобжецький доводить, що контроль є складовою частиною бухгалтерського обліку на різних стадіях процесу при реалізації всіх елементів його методу [1, с.18]. Крім того, він переконливо доказує дієвість контролю в якості складової частини бухгалтерського обліку при реалізації всіх елементів його методу, підкреслюючи, що «найважливіша риса бухгалтерського контролю – можливість і необхідність активної дії на здійснювані господарські процеси і фінансовий бік виробничої діяльності». Подібну думку висловлює В.І.Стражев: контроль є вираженням функцій обліку і аналізу, а також виявляє та усуває помилки в діях усіх функцій управління: плануванні, обліку, аналізі і регулюванні.

Л.К.Сук визначає контроль як перевірку виконання господарських рішень з метою визначення їх законності, встановлення причин порушення законодавства в діяльності підприємств та організацій [6, с.37]. Він стверджує,

що функції контролю поширюються на економічну діяльність підприємства та виділяє окремо економічний контроль, як окрему частину фінансово-господарського контролю, як систематичне спостереження, перевірку та регулювання процесу розширеного відтворення валового національного продукту [6, с.38].

В.М.Мурашко, Т.М.Сторожук та О.В.Мурашко виділяють два види контролю: фінансово-господарський контроль та внутрішній.

Фінансово-господарський контроль – це творчий процес дослідження, спостереження, перевірки виробничої і невиробничої фінансової діяльності, які здійснюються відповідними суб'єктами управління, наділеними певними функціями контролю з метою виявлення відхилення від установлених параметрів цієї діяльності, усунення та попередження негативних явищ і тенденцій.

Внутрішньогосподарський або внутрішній контроль – це система постійного спостереження за ефективністю діяльності підприємств, збереженням і ефективністю використання цінностей і коштів, доцільністю і вірогідністю операцій і процесів [5, с.5].

В.А.Дерій ототожнює контроль з поняттям ревізії, «контроль – це постійна перевірка виконання нормативно-правових актів України з господарських питань спеціальними державними службами, аудиторами, громадськими та внутрішніми контролерами» [3, с.5].

З точки зору економіки, як науки, контроль розглядається як важлива функція управління витратами підприємства, він забезпечує виконання оперативних управлінських рішень щодо витрат, а також вимірювання та оцінку ефективності діяльності підприємства в цілому та за окремими підрозділами [7, с.97].

Аналіз літератури щодо визначення сутності та значення контролю свідчить, що серед вчених-економістів не сформувалось єдиної точки зору щодо сутності контролю: одні виділяють контроль як одну з функцій управління, тобто діяльність, що охоплює економічні та технічні служби підприємства, а інші – як контрольну функцію бухгалтерського обліку; або контроль, як перевірку фінансово-господарської діяльності підприємства відповідними суб'єктами управління. У свою чергу контроль неможливо виділяти, як окрему ділянку з загальної системи управління рис. 1.

Отже, контроль – це система спостереження, перевірки процесу функціонування об'єкта управління, визначення результатів управлінського впливу на об'єкт з виявленням відхилень, допущених в ході виконання управлінських рішень.

На сьогодні на лакофарбових підприємствах сектору розрізняють два види контролю: внутрішньосистемний та внутрішньогосподарський або внутрішній.

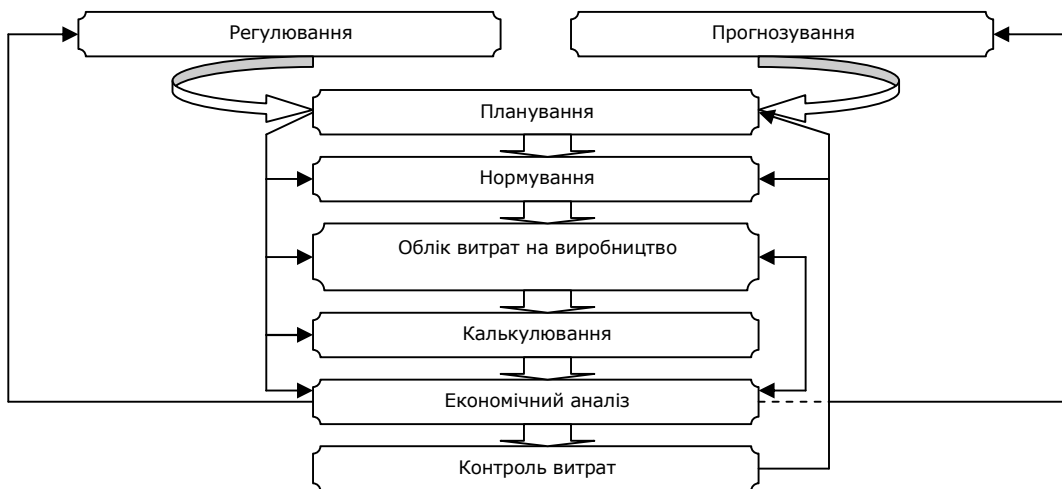

Рис. 1. Контроль у системі управління витратами виробництва

Внутрішньосистемний контроль здійснюється міністерствами, зокрема міністерством промислової політики, державними комітетами, концернами, асоціаціями, акціонерними виробничими об'єднаннями підприємств лакофарбової промисловості відповідно до вимог чинного законодавства та інших нормативних актів. Відповідно до законодавства визначено, що ревізії та контрольні перевірки фінансово-господарської діяльності підприємств лакофарбової промисловості здійснюється за ініціативою власника, органу, якому підпорядковане підприємство.

Внутрішньогосподарський контроль – це сукупність заходів, що вживають в середині підприємств, які забезпечують запобігання та виявлення операцій з господарськими засобами та джерелами, діями посадових осіб, що суперечать цілям їхньої діяльності або вимогам чинного законодавства. Внутрішньогосподарський контроль здійснюється власником підприємства щодо чинного законодавства.

Основними завданнями внутрішньогосподарського контролю є перевірка господарських операцій у підрозділах підприємства з умовою недопущення перевитрат ресурсів підприємства, виконання встановлених планів на підприємстві, впровадження нових видів технологій виробництва, економного витрачання сировини, паливно-енергетичних ресурсів.

Отже, внутрішній контроль – це інструмент управління діяльністю підприємства, що надає змогу керівництву перевірити стан виконання планів. Це процес, який здійснюється на самому підприємстві і не залежить від зовнішніх факторів, метою якого є забезпечення впевненості керівництва (власників) щодо досягнення у діяльності підприємства належних показників фінансових результатів, економії витрат, ефективності та результативності діяльності відповідно до поставлених завдань, достовірності управлінської звітності.

Внутрішній контроль – це управлінський контроль, метою якого є допомогти керівництву (власникам) в управлінні підприємством на постійній основі. Тобто це неодноразова подія, а низка дій та видів діяльності, що проводяться на підприємстві певними відділами на постійній основі.

Тому внутрішній контроль не повинен розглядатись як окрема система в рамках підприємства. Внутрішній контроль, в основному, має проводитись з метою підвищення ефективності і результативності діяльності, а з основною метою – зниження витрат виробництва та собівартості продукції, яка виготовляється.

Ефективний внутрішній контроль може бути досягнутий тільки шляхом порівняння фактичних витрат з відповідними плановими (нормативними) показниками – бюджетами.

Бюджетування як метод внутрішнього контролю витрат передбачає складання бюджетів за різними напрямками діяльності підприємства в цілому, а також для окремих підрозділів – центрів відповідальності. Фактичні витрати порівнюють із запланованими витратами у бюджетах і на основі виявлених відхилень приймають рішення.

У процесі бюджетування визначають:

- 1) чого хоче досягнути підприємство у перспективі, обґрунтовують основну мету діяльності підприємства;
- 2) як можна досягти поставленої мети, стратегії розвитку підприємства;
- 3) які ресурси і в якій кількості потрібні підприємству, оперативний план розвитку підприємства;
- 4) контроль за виконанням планових показників.

Бюджет відображає показники, які має досягнути підприємство. Проте вплив факторів у процесі господарської діяльності спричиняє виникнення відхилень між бюджетними та фактичними даними. Для їх виявлення і відповідного реагування на них потрібно здійснювати бюджетний контроль.

У процесі бюджетного контролю зіставляються фактичні дані з бюджетними, проводиться аналіз відхилень та вносяться необхідні корективи. Основним завданням бюджетного контролю є виявлення суттєвих розбіжностей між бюджетними і фактичними показниками, зосередження уваги працівників на показниках, що потребують докладного аналізу, встановлення причин виявлених розбіжностей та обґрунтування методів усунення. Аналіз розбіжностей дає змогу вирішити як працює підприємство та його структурні підрозділи: ефективно і результативно; результативно, але неефективно; ефективно, але не результативно; не результативно і неефективно.

Отже, враховуючи викладене, пропонуємо на підприємствах лакофарбової промисловості впроваджувати об'єктивні методи внутрішнього контролю, бюджетування, що забезпечить керівництво інформацією про стан витрат виробництва, собівартість виготовленої продукції і дозволить своєчасно приймати управлінські рішення.

Список використаних джерел:

1. Белобжецкий И.А. Финансовый контроль и новый хозяйственный механизм / И.А. Белобжецкий. – М.: Финансы и статистика, 1989. – 256 с.
2. Білуха М.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту / М.Т.Білуха. – К.: Вища школа, 1994. – 364 с.
3. Дерій В.А. Контроль і ревізія в сільському господарстві: [Курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації за спеціальністю 7.050106 «Облік і аудит»] / В.А.Дерій. – Тернопіль: Джура, 2002. – 64 с.
4. Мацкевичус И.С. Ревизия в системе экономического контроля / И.С.Мацкевичус, В.И.Лакис. – М.: Финансы и статистика, 1988. – 251 с.
5. Мурашко В.М. Контроль і ревізія фінансово-господарської діяльності: [Навчальний посібник] / В.М.Мурашко, Т.М.Сторожук, О.В.Мурашко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 311 с.
6. Сук Л.К. Організація обліку та контролю на підприємстві: [Навч.посіб. для дистанц.навчання] / Л.К.Сук. – К.: Університет «Україна», 2007. – 321 с.
7. Турило А.М. Управління витратами підприємства: [Навч.посібник] / А.М.Турило, Ю.Б.Кравчук, А.А.Турило. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
8. Хорнгрен Ч.Т. Фостер Дж. Бухгалтерський учет: управленческий аспект: Пер. с англ. / Под.ред. Я.В.Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 416с.